

Státní
veterinární
správa

Ústřední veterinární správa Státní veterinární správy

Nákazy a hromadné úhyny včel

1. Legislativa - obecně
2. Mor včelího plodu
3. Otravy včelstev (podezření na použití POR)
4. Metodika kontroly zdraví 2016

MVDr. Pavel Texl, Brno, 20.02.2016

Legislativa – přehled nejdůležitějších předpisů

- **Zákon č. 166/1999 Sb. o veterinární péči** – v současnosti probíhá novelizace
- Vyhláška č. 299/2003 Sb. (nákazová vyhláška)
- Vyhláška č. 342/2012 Sb. (přemísťování zvířat a odborná způsobilost k veterinárním činnostem)
- **Zákon č. 326/2004 Sb. o rostlinolékařské péči** – v současnosti probíhá novelizace
- Vyhláška č. 327/2012 Sb. o ochraně včel
- **Zákon č. 154/2000 Sb. o šlechtění a plemenitbě**
- Vyhláška č. 136/2004 Sb. označování zvířat a evidence hospodářství
- **Zákon č. 252/1997 Sb. o zemědělství**
- **Zákon č. 378/2007 Sb. o léčivech**
- Vyhláška č. 344/2008 Sb. o používání veterinárních léčivých přípravků

Legislativa – obsah vybraných předpisů

Zákon č. 166/1999 Sb. o veterinární péči – vybrané pojmy

- Chovatel – každý, kdo zvíře vlastní nebo drží, anebo je pověřen se o ně starat, ať již za úplatu nebo bezúplatně, a to i na přechodnou dobu
- Hospodářské zvíře – zvíře využívané převážně k chovu, výkrmu, práci a jiným hospodářským účelům zejména skot... ..., včely a včelstva
- Ohnisko nákazy – hospodářství nebo jiné místo, kde byl zjištěn jeden nebo více případů nákazy
- Živočišný produkt – surovina živočišného původu a to každá část těla zvířete, zejména maso... ...med a včelí vosk, jakož i výrobky z těchto surovin, které jsou určeny k výživě lidí a zvířat
- Uvádění do oběhu – nabízení k prodeji, prodej nebo jiná forma nabídky ke spotřebě, včetně skladování a přepravy pro potřeby prodeje nebo jiné nabídky ke spotřebě

Legislativa – obsah vybraných předpisů

Zákon č. 166/1999 Sb. o veterinární péči – povinnosti chovatelů hospodářských zvířat

- Zabezpečit provádění MKZ a uchovávat výsledky po dobu nejméně jednoho roku a na požádání je předkládat úřednímu veterinárnímu lékaři
- Zabezpečit čištění, dezinfekci prostorů a zařízení v nichž jsou chována zvířata, jakož i čištění a dezinfekci předmětů, které přicházejí do přímého styku se zvířaty
- Podávat zvířatům pouze léčivé přípravky v souladu s pravidly pro jejich používání a dodržovat podmínky pro podávání některých látek a přípravků zvířatům, jejichž produkty jsou určeny k výživě lidí

Podnikatelé

- Oznámit KVS nejméně 7 dní předem zahájení a ukončení činnosti
- Uchovávat záznamy o podání léčivých přípravků zvířatům nejméně po dobu 5 let a dodržovat ochranné lhůty
- Zpracovat a aktualizovat pohotovostní plán pro případ výskytu nebezpečných nákaz, jakož i pro případ vzniku mimořádné situace

Legislativa – obsah vybraných předpisů

Zákon č. 166/1999 Sb. o veterinární péči – další vybrané povinnosti ve vztahu k nálezům

- Chovatel, jím zaměstnané osoby při chovu, jakož i další osoby, které přicházejí do styku se zvířaty, živočišnými produkty nebo jejich vzorky a které vzhledem ke svému povolání, kvalifikaci a zkušenostem mohou rozpoznat příznaky nasvědčující podezření z výskytu nákazy, jsou povinni neprodleně uvědomit KVS nebo zajistit její uvědomění o tomto podezření
- Do příchodu úředního veterinárního lékaře zajistit, aby
 - zvířata podezřelá a vnímavá na příslušnou nákazu neopustila svá stanoviště
 - Předměty, které mohou být nositeli původců nálezů nebyly vynášeny nebo vyváženy a používány jinde
 - Osoby, které ošetřují podezřelá zvířata, nepřicházejí do styku s jinými zvířaty a aby do prostorů, sloužících chovu podezřelých zvířat nevstupovaly jiné osoby bez vážného důvodu

Legislativa – obsah vybraných předpisů

Zákon č. 166/1999 Sb. o veterinární péči – povinnosti a práva KVS ve vztahu k nálezám **(podezření z nákazy)**

- KVS, která byla uvědoměna o podezření z výskytu nákazy neprodleně učiní a podle potřeby nařídí MVO za účelem potvrzení nebo vyloučení tohoto podezření a stanoví způsob jejich provedení
- Opatření mohou být rozšířena v nezbytném rozsahu na kontaktní hospodářství
- Opatření mohou být nařízena na místě
- Chovatel je povinen podrobit se opatřením a poskytovat k jejich provedení nezbytnou součinnost
- KVS ukončí opatření, jestliže podezření z výskytu bylo vyloučeno

Legislativa – obsah vybraných předpisů

Zákon č. 166/1999 Sb. o veterinární péči – povinnosti a práva KVS ve vztahu k nálezům (potvrzení z nákazy)

- Byl-li potvrzen výskyt nákazy nařídí KVS, MVO za účelem jejího zdoání a zamezení jejího šíření
- Opatření mohou být rozšířena v nezbytném rozsahu na kontaktní hospodářství
- KVS ukončí opatření, jestliže uplynula stanovená pozorovací doba a v jejím průběhu nedošlo k dalšímu onemocnění touto nákazou nebo nevzniklo podezření z této nákazy, bylo provedeno závěrečné čištění a dezinfekce, pokud byly nařízeny a byla provedena příslušná klinická a laboratorní vyšetření, pokud byla nařízena, a to s příznivými výsledky
- KVS může k odůvodněné žádosti chovatele nebo z úřední povinnosti povolit individuální výjimku z ochranného a zdoávacího opatření, jestliže tím nedojde ke ztížení zdoávání nákazy nebo ke zvýšení nebezpečí jejího šíření
- **Vznikne-li podezření z výskytu jiné nákazy učiní, popřípadě uloží KVS opatření, odpovídající její povaze, závažnosti a možnostem jejího šíření a způsobu jejího zdoávání**

Legislativa – obsah vybraných předpisů

Zákon č. 154/2000 Sb. o šlechtění a plemenitbě a vyhláška č. 136/2004 Sb. o podrobnostech označování zvířat a jejich evidenci a evidenci hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem

- Tento zákon upravuje evidenci označovaných zvířat, drůbeže, včel, plemenných ryb a živočichů pocházejících z akvakultury, evidenci hospodářství a evidenci osob stanovených tímto zákonem
- Chovatelé včel předávají pověřené osobě údaje o počtu včelstev a umístění jednotlivých stanovišť včelstev k 1. září kalendářního roku
- Hlášení počtu včelstev a umístění stanovišť se předávají nejpozději do 15. září kalendářního roku na formuláři pověřené osoby
- V případě přemístění včel z jiných členských států nebo dovozu včel ze třetích zemí zasílá chovatel pověřené osobě do 30 dnů ode dne přemístění nebo dovozu údaje o přemístění nebo dovozu včel, a to zemi, odkud byly včely přemístěny nebo dovezeny, plemeno a počet včel nebo včelstev
- V registru chovatelů včel se u každého chovatele včel eviduje registrační číslo chovatele včel, jméno, obchodní název nebo firma chovatele, rodné číslo, adresa trvalého pobytu nebo sídla firmy, umístění každého stanoviště (číselný kód katastrálního území, parcelní číslo, typ parcely, případně adresa) a počet včelstev na stanovištích

Legislativa – obsah vybraných předpisů

Zákon č. 378/2007 Sb. o léčivech a vyhláška č. 344/2008 Sb. o používání, předepisování a výdeji léčivých přípravků při poskytování veterinární péče

- Při poskytování veterinární péče smí být předepisovány, vydávány nebo používány pouze přípravky registrované, přípravky, pro které vydala SVS výjimku nebo neregistrované za podmínek stanovených zákonem
- Registrované veterinární léčivé přípravky použité mimo rozsah rozhodnutí o registraci může podávat pouze veterinární lékař, který je oprávněn určit k podání chovatele nebo jím pověřenou osobu. Odpovědnost veterinárního lékaře za případnou škodu však není dotčena
- **O předepsání, výdeji nebo použití léčivých přípravků vedou osoby, které předepisují, vydávají nebo používají záznamy, ty se uchovávají po dobu nejméně 5 let**
- Záznamy, vedené u chovatele podnikatele, obsahují název přípravku a šarži, je-li uvedena, datum použití, druh a kategorii zvířat, pro která byl přípravek použit, počet zvířat, důvod použití nebo diagnózu, dávku, popřípadě množství, stanovenou ochrannou lhůtu a identifikaci hospodářství

Chronologie v případech moru včelího plodu

- 1) Laboratorně pozitivní vzorek (směsný vzorek - zimní měl)
- 2) Kontrola stanoviště (prohlídka s rozborem díla, případný odběr pozitivních pláství, vyhotovení POK, vypsání žádanky o laboratorní vyšetření a odeslání vzorků, předběžná opatření, pokud již stanoviště není v režimu omezení)
- 3) Laboratorně pozitivní vzorek pláství (laboratorní protokol, MVO – rozhodnutí o vyhlášení ohniska, MVO – nařízení o stanovení OP)
- 4) Likvidace stanoviště (MVO - rozhodnutí o zániku ohniska)
- 5) Kontrola stanoviště (vyhotovení POK, případný odběr vzorků, pokud se nelikvidovalo celé stanoviště, vypsání žádanky a odeslání vzorků)
- 6) Zrušení OP (MVO – nařízení o zrušení OP)

MVP - závěry

1. Nařízení na pásmo musí být vydáno do sedmi dnů po vydání rozhodnutí o vyhlášení prvního ohniska/ohnisek v rámci tohoto pásma. Z pohledu co nejrychlejšího zamezení šíření nákazy do okolí by mělo být pásmo vyhlášeno stejný den jako ohnisko!
2. V rámci jednoho případu lze vyhlásit vždy jen jedno pásmo. Toto pásmo může být vyhlášeno pro několik ohnisek i různých chovatelů, pokud jsou ohniska vyhlášena v rozmezí maximálně sedmi dnů a pokud takovéto pásmo tvoří souvislý územní celek.
3. Je-li vydáno jedno nařízení na pásmo na větší územní celek a po uplynutí pozorovací doby je možné zrušit jen část tohoto pásma, musí se původní nařízení zrušit celé a na zbývajících část území, která zůstávají v ochranném pásmu, vydat nařízení nové.

Nákazová situace v ČR v roce 2015

Na území České republiky bylo v roce 2015 vyhlášeno 241 ohnisek moru včelího plodu a 5 ohnisek hniloby včelího plodu (v Královéhradeckém kraji)

- Mor včelího plodu je rozšířen nerovnoměrně
- Nejvíce ohnisek, bezmála 85 %, je soustředěno ve třech krajích, Moravskoslezském, Zlínském a Olomouckém
- Zejména kraje Zlínský a Moravskoslezský jsou z velké části pokryty ochrannými pásmy, v nichž je zakázáno přemísťování včel a včelstev, nástrojů a pomůcek

MOR VČELÍHO PLODU

Nákazová situace v Jihomoravském kraji v roce 2015

	Nemocných včelstev	Vnímových včelstev	Utracených včelstev	Poznámka
ohnisko 1	2	2	2	
ohnisko 2	15	15	15	
ohnisko 3	1	12	12	opakované ohnisko
ohnisko 4	1	10	10	opakované ohnisko
ohnisko 5	1	4	4	
celkem	20	43	43	

Hromadné úhyny včelstev - otravy

Zákon č. 326/2004 Sb. o rostlinolékařské péči, § 51

- Fyzická nebo právnická osoba, která při podnikání používá přípravky ve venkovním prostředí, nesmí aplikovat přípravky, které jsou podle povolení označené jako nebezpečné nebo zvláště nebezpečné pro včely, pokud před aplikací nezajistí u místně příslušných obecních úřadů informace k umístění stanovišť včelstev v dosahu alespoň 5 km od hranice pozemku, na němž má být aplikace provedena, a minimálně 48 hodin před provedením aplikace neoznámí dotčeným chovatelům včel a místně příslušným obecním úřadům aplikaci přípravku; toto ustanovení se vztahuje i na aplikaci jiných přípravků a látek, jejichž použití je pro včely nebezpečné

Hromadné úhyny včelstev - otravy

Zákon č. 326/2004 Sb. o rostlinolékařské péči, vyhláška č. 327/2012 Sb.

- Chovatel včel je povinen oznámit podle prováděcího právního předpisu místně příslušnému obecnímu úřadu údaje k umístění trvalých a přechodných stanovišť včelstev. Obecní úřad poskytne na vyžádání příslušné údaje ošetřovatelům porostů a chovatelům včel
- Přípravek, který je podle rozhodnutí o jeho povolení označen jako zvlášť nebezpečný pro včely, nesmí být aplikován:
 - a) na porost navštěvovaný včelami,
 - b) na stromy a keře v květu, při výskytu medovice nebo mimokvětního nektaru, které navštěvují včely (dále jen „stromy a keře navštěvované včelami“)
- Přípravek, který je podle rozhodnutí o jeho povolení označen jako nebezpečný pro včely, smí být aplikován na porost navštěvovaný včelami pouze po ukončení denního letu včel, a to nejpozději do dvacáté třetí hodiny příslušného dne

Zákon č. 326/2004 Sb. o rostlinolékařské péči, vyhláška č. 327/2012 Sb.

- Chovatel včel oznamuje písemně místně příslušnému obecnímu úřadu každoročně do konce února umístění trvalých stanovišť včelstev. Nové umístění stanovišť včelstev, včetně kočovných, oznamuje chovatel včel písemně obecnímu úřadu nejpozději pět dnů před jejich přemístěním.
- K vyšetření příčiny uhynutí včel se odebírá vzorek uhynulých včel v počtu nejméně 500 jedinců a vzorek ošetřeného porostu o hmotnosti nejméně 200 gramů. Vzorky musí být označeny a zabaleny v prodyšném pevném obalu a nejpozději do 72 hodin po ošetření porostu doručeny odbornému ústavu k provedení analýzy

Chronologie v případech hromadných úhynů včelstev

- 1) Hlášení hromadného úhynu (chovatelem, pracovníkem ÚKZÚZ)
- 2) Informování příslušného pracovníka ÚKZÚZ a sjednání termínu kontroly stanoviště (pokud možno neprodleně)
- 3) Kontrola stanoviště s prohlídkou s případným rozbořem díla k vyloučení nákazy (MVP, HVP, Varroáza, Nosemóza) a neinfekčních příčin úhynu jiných než použití POR, prohlídka okolí stanoviště (kvetoucí porosty, řepka), vyhotovení POK, odběr vzorků uhynulých včel (minimálně 500 jedinců) a zajištění odběru porostů (pracovník ÚKZÚZ)
- 4) Zamrazení vzorků, případně jejich neprodlené odeslání SVÚ Praha, pokud není pochyb o aplikaci pesticidů v okolí stanoviště a hromadném úhynu včelstev
- 5) Po obdržení laboratorního protokolu vystavení „záznamu o výsledku místního šetření v případech podezření na otravu včel“ a jeho distribuce chovateli a ÚKZÚZ

Otravy - závěry

1. Pokud není k dispozici zástupce ÚKZÚZ v nezbytných případech odebere vzorek rostlin KVS. V těchto případech je zaznamenán tento fakt do POK.
2. O každém hlášení, musí být na KVS úřední záznam a to i v případě, že není prokázána otrava POR a nebo v případech, pokud se nejde na šetření

Situace v ČR v roce 2015, srovnání s rokem 2014

Rok	Počet stanovišť, kde probíhalo šetření v souvislosti s použitím POR	Počet včelstev, kterých se týkalo šetření v souvislosti s použitím POR	Počet stanovišť, u kterých byly PROKÁZÁNY účinné látky POR ve včelách i v porostu	Počet uhynulých včelstev po PROKÁZÁNÍ POR ve včelách a v porostu
2014	52	794	31	429
2015	32	297	15	161

Situace v Jihomoravském kraji v roce 2015

Okres	Vzorky včel	Vzorky porostu	Datum odběru vzorků včely/porost	Použitý prostředek	Počet včelstev	porost	Závěr SVS	V evidenci ÚKZÚZ Ano/Ne	Provedena kontrola ÚKZÚZ (ano/ne)	Zjištěno porušení pokynů k ochraně včel (ano/ne)	Zjištěno jiné porušení zákona č. 326/2004 Sb. (ano/ne)	Předáno k zahájení SŘ o uložení pokuty (ano/ne)
Brno-venkov	ano (policie ČR)	ne	24.7.2015(14:30)		20		Otrava řešena PČR, úhyn včel nesouvisí s aplikací POR	ne (nenahlášeno na ÚKZÚZ)	ne	ne	ne	ne
Blansko	ano		30.4.2015	cypermethrin, piperonylbutoxid	20		Otrava řešena PČR, úhyn včel nesouvisí s aplikací POR	ano	ne	ne	ne	ne
Břeclav	ano	ano	13.4.2015(12:30)	cypermethrin, chlorpyrifos	17	řepka	Otrava neprokázána. V porostu ani ve včelách neprokázáno	ano	ano PRK150558	ne	ne	ne
Břeclav	ne	ano (ale neodeslány na rozbor)	8.5.2015			řepka	Otrava neprokázána. Vzorek včel neodebrán, nezjištěn úhyn včel	ano	ne	ne	ne	ne
Znojmo	ne	ne			18		Otrava neprokázána (v souvislosti s použitím POR). Aplikace neznámé látky přímo česny do úlů (zrušen požadavek na přítomnost inspektora ÚKZÚZ)	ano	ne	ne	ne	ne
Znojmo	ano (ale neodeslány na rozbor)	ne	2.6.2015 (13:00)		4		Otrava neprokázána. Pravděpodobně individuální postřík zeleniny zahrádkářem	ano	ne	ne	ne	ne

Metodika kontroly zdraví zvířat a nařízené vakcinace pro rok 2016 (MKZ)

MKZ obecně

- Povinnost dodržovat MKZ je stanovena veterinárním zákonem (předchozí snímky) a platí pro chovatele hospodářských zvířat (včely, včelstva)
- Stanovené zdravotní zkoušky jsou hrazeny ze státního rozpočtu (kódy s označením **EpM**) nebo je hradí chovatel (kódy s označením **ExM**)
- Platnost MKZ je jeden rok, záznamy o splnění povinností se uchovávají 12 měsíců a na vyžádání (při kontrole) předkládají KVS
- Úplné znění platné MKZ:

http://eagri.cz/public/web/file/438178/Methodika_kontroly_zdravi_zvirat_a_narizene_vakcinace_na_rok_2016.pdf

MKZ jednotlivé povinnosti (kódy), které jsou změněny proti roku 2015

— **EpM210 HNILOBA VČELÍHO PLODU** – VyLa (BV)

Na základě klinického vyšetření v indikovaných případech vyšetření plástů. KVS určí rozsah vyšetření.

— **EpM300 VARROÁZA** – VyLa (PV)

Směsné vzorky veškeré zimní měli od všech včelstev na stanovišti, po nařízeném podzimním preventivním ošetření v předcházejícím roce. Vzorky se odebírají nejdříve 30 dní po posledním vložení ometených a čistých podložek na dna úlů, po provedeném podzimním preventivním ošetření (ExM340) a musí být odevzdány k vyšetření do 15. 2. 2016. Všichni chovatelé včel jsou povinni do 30. 9. 2016 vložit na dna úlů vyjímatelné a čistitelné podložky tak, aby zabraly celou plochu dna úlu.

MKZ jednotlivé povinnosti (kódy), které jsou změněny proti roku 2015

— ExM110 MOR VČELÍHO PLODU – VyLa (BV)

Bakteriologické vyšetření směsných vzorků měli (1 vzorek maximálně od 25 včelstev). Vyšetření nesmí být starší (12) 6 měsíců.

- a) před přemístěním včel nebo včelstev mimo území obce
- b) na zimním stanovišti kočovných včelstev

— ExM310 VARROÁZA – O (předjarní preventivní ošetření)

Na základě vyhodnocení extenzity varroázy v jednotlivých **obcích** podle procenta stanovišť bez nálezu roztoče (nulová extenzita) se provede preventivní ošetření u všech včelstev na všech stanovištích, pokud byla zjištěna nulová extenzita u méně než 25 % stanovišť na území **obce**. Pokud byla zjištěna nulová extenzita u více než 25 % stanovišť na území obce, provede se ošetření pouze na stanovištích, kde byl zjištěn nález více než tři samičky *Varroa destructor* v průměru na jedno včelstvo ze směsných vzorků zimní měli, odebraných do 15. 2. 2016. Ošetření se provede schváleným VLP v souladu s příbalovou informací nebo VLP schváleným pro klinické testování v souladu s podmínkami jeho použití pro klinické testování. Toto ošetření musí být provedeno do 15. 4. 2016. Vyhodnocení extenzity varroázy provede ÚVS SVS.

MKZ jednotlivé povinnosti (kódy), které jsou změněny proti roku 2015

— ExM320 VARROÁZA – O (letní preventivní ošetření)

Na základě vyhodnocení extenzity varroázy v jednotlivých **obcích** podle procenta stanovišť s nálezem více než tři samičky *Varroa destructor* v průměru na jedno včelstvo ze směsných vzorků zimní měli (vysoká extenzita), odebraných do 15. 2. 2016, se provede ošetření u všech včelstev na všech stanovištích, pokud byla zjištěna vysoká extenzita u více než 25 % stanovišť na území **obce**. Ošetření se provede schváleným VLP v souladu s příbalovou informací nebo VLP schváleným pro klinické testování v souladu s podmínkami jeho použití pro klinické testování. Toto ošetření musí být provedeno nejpozději do deseti dnů po posledním odběru medu. Vyhodnocení extenzity varroázy provede ÚVS SVS.

Děkuji za pozornost